

הַלְבוּת עַרוּבֵי תַחוּמֵין סִימַן תַּח

רעג

[*] וְיֵשׁ אֹמְרִים דְּאִפְלִי פְלִתָּה מִדְתּוֹ בְּאִמְצַע הַעִיר (א) (יֵא) מִהַלְף בְּכָל הַעִיר בְּכֵה, אָבֵל לֹא חוּצָה לָהּ, (יב) וְיֵשׁ לְהַקֵּל (טו) הַהוֹחַת מִיַּמּוּי פְּכִיז מִה־שׁ כֵּשׁ סִמְךָ וְרִשְׁיָךְ. וְאִם פְּלִתָּה מִדְתּוֹ בַּסּוֹף הַעִיר, וְאִף־עַל־גַּב דַּעֲדָן עִבּוּר לִפְנֵי הַעִיר, כֹּל הַעִיר כְּאִרְבַּע אַמּוֹת, דְּלֵא אִמְרִינָן עִבּוּר שֶׁל הַעִיר כְּעִיר (יג) לְהַחֲמִיר (וְהַמִּיד פְּכִיז מֵהַלְבוּת שְׂבַח). כֹּל מְקוֹם שֶׁהַיָּחַד עַרְבּוּב תַּחוּמֵינּוּ וְיֵשׁ לוֹ אֲלָפִים לְכָל רֹחַת, אֲסוּר לוֹ לִילֵף (יד) לְצַפּוֹן וְלָדְרוֹם רַק (טו) נִגְדַּד רַחֵב הַמְּקוֹם שֶׁנֶּחֱזַק בוֹ שְׁבִיתָהּ, וְאִם אֵינּוּ רַק אִרְבַּע אַמּוֹת, כְּגוֹן (טז) שֶׁאֵין הָעַרְבּוּב בְּרִשְׁוֹת־הַיָּחַד, אֲסוּר לוֹ לִילֵף לְכָל רֹחַת אֲלָפִים רַק (יז) *בְּרַחֵב אִרְבַּע אַמּוֹתָיו עִם וַיּוֹחִיתֶיהָ, *כְּדַלְעִיל סִימַן שַׁחַת סְעִיף ב; (יח) *וּמִקְבַּל מְקוֹם אִם פְּלִתָּה הַמְּדָה (יט) סוֹף הַעִיר

בְּאֵר הַיֵּטב

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

(א) מִהַלְף. הוֹאִיל וְלֵן בָּהּ, אָבֵל הַיֵּטֵב לַעִיר אַתְרָת וּכְלֵתָה מִדְתּוֹ בְּאִמְצַע הַעִיר אֲסוּר לְהַלְף יוֹתֵר וּמִטְּלֵטל בְּכֵה עֵי וְרִיקָה

מִשְׁנֵה בְּרוּחָה

בְּאֵר הַלְּכָה

הַסְמוּךְ בְּתוֹךְ אֲלָפִים לְמִקּוֹם עַרְבוּבוֹ: (יא) מִהַלְף בְּכָל הַעִיר. דְּסָבִירָא לְהוּ, דְּאִף שֶׁהַיָּחַד עַרְבוּבוֹ נְחוּץ אֲלָפִים מִבֵּיתוֹ שְׁבַעֲרֵי, הוֹאִיל וְלֵן בְּתוֹךְ הַעִיר נְחֻשְׁבֶּת כֹּל הָעִיר(ס) כְּאִרְבַּע אַמּוֹת(ס) לְעֵנָן שְׁבִיתָהּ מִתֵּר הַלְּהַלְף בְּכֵה, וְכַל־שֶׁפֶן לְחִזּוֹ לְבִיתוֹ, אָבֵל לְעֵנָן מִדֵּת הַתַּחוּם, גַּם לְדַעָה זוֹ חֲשִׁבְיָן הַעִיר בַּמִּדֵּת אֲלָפִים כִּיּוֹן שֶׁכְּלֵתָה מִדְתּוֹ בְּחִצֵי הַעִיר(ג), וְלָכֵן אֲסוּר לְהַלְף חוּצָה לָהּ כְּלוּמֹס(ג). וְכֵל זֶה (יב) בְּעִיר שֶׁלֵּן בָּהּ, אָבֵל אִם לֵן מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ וְכֵה מִדֵּת אֲלָפִים שְׁלוֹ בְּאִמְצַע הַעִיר, אוֹ שֶׁלֵּן בְּעִיר זוֹ וְהַיֵּטֵב מִדְתּוֹ בְּחִצֵי עִיר אַתְרָת, אֵין לוֹ לְהַלְף אֲלָא עַד מְקוֹם שֶׁכֵּה מִדְתּוֹ לְכֵלֵי עַלְמָא. וְעַל־יְדֵי וְרִיקָה מִתֵּר לְטְלֵטל בְּכָל הַעִיר אִם הִיָּתָה רְשׁוּת־הַיָּחַד, וְכַמְבָּאֵר לְעִיל סִימַן תַּח, עֵין שֶׁם [אַחֲרוּתִים]: (יב) וְיֵשׁ לְהַקֵּל. וְכֵן כְּתוּב (יג) הַיָּחַד וְשֶׁאֵרֵי אַחֲרוּתִים(יג): (יג) לְהַחֲמִיר. רוּצָה לוֹמֵר, דְּיִמְאֵר דְּהוּי כְּכֵה מִדְתּוֹ בְּאִמְצַע הַעִיר, מִשּׁוּם דַּעֲדָן יֵשׁ עִבּוּר לִפְנֵי הַעִיר, דְּלֵא אִמְרִינָן עִבּוּר שֶׁל הַעִיר כְּעִיר אֲלָא לְהַקִּיל(י) עַל מִדֵּת הַתַּחוּמֵינּוּ וְלֵא לְהַחֲמִיר, וְנִרְאָה דְּבִנְיָה עַל־כִּלְפִּינֵים לֵא חֲשִׁבְיָן הָעַבּוּר עַל הַעִיר כְּאִרְבַּע אַמּוֹת, אָמְנֵם אִם פְּלִתָּה מִדְתּוֹ בַּסּוֹף הָעַבּוּר, פְּשׁוּט דְּנְחֻשֵׁב הַכֹּל כְּאִרְבַּע אַמּוֹת וּמִתַּחִיל מִדְתּוֹ בַּסּוֹף הָעַבּוּר וְחוּצָה: (יד) לְצַפּוֹן וְלָדְרוֹם. וְהוּא הַדִּין לְכָל רֹחַת, וּמִשּׁוּם מִסְקְנַת דְּכַרְבּוֹ שְׁבַסְטוֹף הַגִּזָּה הַיְזִיר צֶפּוֹן וְדְרוֹם: (טו) נִגְדַּד רַחֵב הַמְּקוֹם. רוּצָה לוֹמֵר, אִם הִיָּה בְּבֵית אוֹ בְּעִיר, אִף שֶׁהֵיא יוֹתֵר גְּדוֹלָה, נוֹתֵינּוּ לוֹ אֲלָפִים לְכָל רֹחַת נִגְדַּד רַחֵב הַמְּקוֹם הַהוּא, וְאַחֲרֵיֵךְ מוֹסִיפִין לוֹ גַּם־כֵּן וַיּוֹחִיתֶיהָ לְמֵלֵאת שְׁבִיתָהּ כְּטַבְּלַא מְרַבַּעַת דְּמֵה שְׁכַחַת הַקִּמָּא 'עַם וַיּוֹחִיתֶיהָ וּכְדַלְעִיל(יז), גַּם עַל זֶה קִרְאִין, אָבֵל לֹא יוֹתֵר: (טז) שֶׁאֵין הָעַרְבוּב בְּרִשְׁוֹת־הַיָּחַד. רוּצָה לוֹמֵר, אֲלֵא (יג) הַיָּחַד עַרְבוּבוֹ בְּשֵׁדָה: (יז) בְּרַחֵב אִרְבַּע אַמּוֹתָיו. וְהֵינּוּ, עֵצֵם רַחֵב תַּחוּמוֹ שְׁתוּפֵס בְּכָל צֵד אֲלָפִים אִמָּה נִגְדַּד מְקוֹם שְׁבִיתַת הָאָדָם שֶׁהוּא אִרְבַּע אַמּוֹת. אֲכֵן כְּכֵר מְבָאֵר לְעִיל בְּסִימַן שַׁחַת סְעִיף י, שֶׁמִּמְלֵאִין אֶת־הַקִּרְנוֹת כֹּל קִרְן כְּטַבְּלַא מְרַבַּעַת שֶׁל שְׁנֵי אֲלָפִים, וְהוּא מֵה שְׁכַחַת הַקִּמָּא 'עַם וַיּוֹחִיתֶיהָ, נִמְצָא שְׁמֹדֵת תַּחוּמוֹ שַׁחַת סְעִיף י, וְכַמְבָּאֵר לְעִיל בְּסִימַן שַׁחַת סְעִיף י, אָכֵן אִם הִלְתָּה מְרַבַּעַת שֶׁל אִרְבַּעָה אֲלָפִים אִמָּה עַל אִרְבַּעָה אַמּוֹת, וְכַכֵּל אֲסוּר זֶה מִתֵּר לוֹ לְהַלְף. אָכֵן אִם הִלְתָּה מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ גְּדוֹלָה, כְּגוֹן בְּעִיר שֶׁמְחַזְקָתָ אֶלֶף אִמָּה בְּרַחֵבָהּ וּבְאִרְבַּעָהּ, יְהִיָּה מִדֵּת תַּחוּמוֹ טַבְּלַא שֶׁל חֲמִשָּׁה אֲלָפִים עַל חֲמִשָּׁה אֲלָפִים, וְכֵן כֹּל כְּהָא יִגְנָא: (יח) וּמִקְבַּל מְקוֹם אִם פְּלִתָּה הַמְּדָה וְכוּ'. רוּצָה לוֹמֵר, דְּאִף שֶׁכְּתַבְנוּ דַּאֵין לוֹ רַק רַחֵב אִרְבַּע אַמּוֹת נִגְדַּד מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ, מְכָל מְקוֹם אִם פְּגַע עִיר בְּתַחוּמוֹ וְכְלֵתָה מִדְתּוֹ בַּסּוֹפָה, נְחֻשְׁבֶּת כֹּל רַחֵבָהּ כְּאִרְבַּע אַמּוֹת אֲפֵלוֹ אִם הִיא מְחֻזְקָת יוֹתֵר מְאֻרְבַּעַת אֲלָפִים אִמָּה: (יט) סוֹף הַעִיר. אָבֵל אִם פְּלָה מִדְתּוֹ בְּאִמְצַע הַעִיר, אִף לְדַעַת הַיִּשְׁאֹרְמִירִים הַיָּחַד שְׂבַאֵם לֵן בְּעִיר מִתֵּר

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

(א) וְאִם הִיָּה בְּבֵית־הַשְּׁמִשׁוֹת לְכַד בְּבִיתוֹ וְאַחֲרֵיֵךְ הֵלַף לְמִקּוֹם קְנִיַת עַרְבוּבוֹ, יֵשׁ לַעֲן בְּדַכָּר אִם מִתֵּר לוֹ לְחַזּוֹ לְמִתָּר לְבִיתוֹ אִף לְדַעָה זוֹ, דְּאִף בְּדַעֲלֵמָא קִמָּא לֵן דְּהַכֵּל תַּחֲלוּ בּוֹמֵן בֵּינֵי־הַשְּׁמִשׁוֹת, וְאִם רַק לְעֵנָן קְנִיַת עַרְבוּב, אָבֵל הַכָּא דְּקָנִית עַרְבוּב הִיָּה חוּץ לַעִיר אֲלֵא דְּאֵינּוּ מִקְּלֵינּוּ לֵה לְחַזּוֹ לְבִיתוֹ מִשּׁוּם דְּעֵינּוּ בְּבִיתוֹ, מִסְמַבְרָא דְּלֵא סַיֵי בּוֹמֵן בֵּינֵי־הַשְּׁמִשׁוֹת לְכַד. וְקִרְצָת רָזָהּ לְדַכָּרֵי מַמְה שֶׁהֵקֵל בְּחִיָּאָדָם כְּכֵל עַל אוֹת ג' לְחַזּוֹ לְבִיתוֹ לְמִתָּר מִמְּקוֹם עַרְבוּבוֹ אִם לִיתָה פְּלִילָה לְבִיתוֹ, אִף שְׁכִבְוֵי־הַשְּׁמִשׁוֹת נִתְקַבַּב מִמְּקוֹם עַרְבוּבוֹ, הִיר דְּאֻלֵּינּוּ אַחַר הַלְּיָנָה לְהַקֵּל, אִף בְּדַעֲלֵמָא עַד קְנִיַת הָעַרְבוּב מִלּוֹ בְּבֵית־הַשְּׁמִשׁוֹת לְכַד, וְהוּא הַדִּין בְּעֵינֵינוּ לְעֵנָן לְהַחֲמִיר, וְכֵן נִכּוֹן לְהַלְכֵה. אַחֲרֵיֵךְ מְצֵאִי בְּבִית־מֵאִיר שֶׁמִּסְתַּפֵּק שֶׁם גַּם־כֵּן בְּדִינוֹ שֶׁל חִיָּאָדָם וְהַכָּא תַּחֲלוּ זֶה בְּפִלְגָּתָא שֶׁל רֵאשׁוּתִים(ס), וְלְדַעַת הַתּוֹסְפוֹת. הֵיאָם שֶׁתַּחֲלַת הַלְּיָנָה עוֹמֵד מְבִקֵּם שְׁבִיתָתוֹ, שׁוֹב לֵא מֵהִנּוּ הַלְּיָנָה בְּבֵית לְחֻשֵׁב כְּלָה כְּאִרְבַּע אַמּוֹת אֲלֵא בְּעֵינָן שְׁלֵינּוּ בָּהּ הַלְּיָנָה כְּלָה, עֵין שֶׁם. וְעַל־כֵּן נִרְאָה לְדַמְעָשָׁה יֵשׁ לְהַחֲמִיר גַּם בָּהּ, דְּכֵלָּא הִכִּי דִּינוֹ שֶׁל הַיִּשְׁאֹרְמִירִים רִכְּבָא מֵאֵר, דְּרִיב הַתּוֹסְפִיק חוֹלְקִין עַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁכְּתַב הַאֲלָהִי כְּלָה, וְכֵן כְּתַב בְּבֵית־מֵאִיר, וְגַם כְּתַב דְּבִתְּהוֹתָ מִמּוֹתֵי שְׁלַפְנֵי לֵא נִמְצָא מֵה שְׁכַחַתוֹ מִשְׁמוֹ, וְהִי דַּאֵין לְנוֹ לְמַחּוֹת בְּדֵת הַתּוֹסְפִיק אִמְרֵי שְׁכַחַת הַקִּמָּא 'דִּיש לְהַקֵּל וְהַעֲמִיקוּ מַמְה אַחֲרוּתִים אֵת דְּכַרְבּוֹ, מְכָל מְקוֹם בְּדַכָּר שֶׁיֵּשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּדַעַת הַיִּשְׁאֹרְמִירִים גּוּפָא בְּדוּבֵי אֵין לְהַקֵּל: (יז) וְהֵאֲלָה רַבָּה כְּתַב דִּישׁ לְהַחֲמִיר כְּדַעָה רֵאשׁוּתָהּ דְּהֵיא דַעַת רִב הַתּוֹסְפִיקִים, וְעֵינּוּ כְּמוֹ שֶׁכְּתַבְנוּ מְקָדָם: (יג) דָּאָם הַיָּחַד עַרְבוּבוֹ בְּעִיר נְשִׂיָה חוּף תַּחוּמוֹ מְקוֹם שְׁכַחַת בְּתוֹ, אִף שֶׁאֵינָה מְחַזְקַת בְּעַרְבוּב שֶׁהִי יוֹחִיל לְטְלֵטל בָּהּ, נְחֻשֵׁב לְעֵנָן זֶה כְּמִנְחַת בְּרִשְׁוֹת־הַיָּחַד, כְּמוֹ שֶׁכְּתַב הַחִיָּאָדָם בְּכֵל עַל דִּין יֵא, וּמוֹדִינּוּ הַאֲלָפִים נִגְדַּד כֹּל רַחֵב הַעִיר, וְכֵן כְּתַב בְּבֵית־מֵאִיר סִימַן תַּח, אוֹלַם בְּנְאוּן־עֵיבָק רַחֵב דִּף עַמְדָּה ב' דְּבוּר הַמִּתַּחִיל 'דְּמֵתָא' לֵא מִשְׁמַע הִכִּי, וְאִנִּי יוֹדַע מֵה יֵשִׁיב עַל הַרְאוּת שֶׁכְּהָא בְּחִיָּאָדָם שֶׁם:

הלכות ערובי תחומין סימן תח

וכלה כארבע אמותיו, מטר ליתך כל רחבה (כ) *ויש לו אלפים חוץ לעיר (כא) לצפון ודרום, (כב) אף-על-פי שאין לו רחב כל-כך נגד המקום שנקנה בו ערוב (הר"ר יוחנן): **ב** *והמניית ערובו (כג) ברשות-היחיד, אפלו היתה מדינה גדולה בנינה, (כד) *ואפלו עיר חרבה או מערה (כה) הראויה לדיורין, מהלך (כו) את פלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח: **ג** והמניית ערובו בתוך העיר ששבת בה, (כז) לא עשה פלוס (כח) אין מודדין ממקום ערובו, אלא הרי הוא כפני העיר פלם שיש להם אלפים אמה לכל רוח חוץ לעיר, וכן אם נתן ערובו במקומות

ו שם בקמרא דף סא גרבי אלעור, הרא"ש משפיעות הרי"ף והקמ"ס דפ"ק ו ד משנה שם ס' עמרו של עיר, וגלישון בחוף העיר

שערי תשובה

העלה שאם ברחב העיר יש נגד מקצת הרחב כפר וע"י מדינת הכפר התחום ארוך ובקמצתה שאין הכפר נגדה התחום קצר, אין מאריכין אותו שיקרה סיום התחום שהו בכל רחב העיר, ומכ"ש אם הכפר אינו אפלו כנגד

באר היטב

כמ"ש סימן תג. ואם פלטה מדתו בסופה, כל העיר כד"א, והוא הדין

משנה ברורה

לז גס-כן ללכת בכל העיר אף אם רחב הרבה מאד, מכל מקום חוץ לעיר אף בצפון ודרום אין לו להלך אלא נגד רחב מדת תחומו במקום שביתתו [ועד פלות ארוך תחומו], ואם העיר רחבה ארבעה אלפים וארבע אמות כמדת רחב תחומו, (ז) אין לו לצפון ודרום נגד העיר כלל. וידעת המחבר הנזכרת לעיל, אף בעיר גופא אם היא רחבה יותר ממדת רחב תחומו, אינו מהלך כל רחב העיר אפלו בשטח אותו חצי העיר, (טו) ורק עד מקום רחב תחומו עם הקרנות, מאחר שקלתה מדתו באמצע העיר: (כ) ויש לו אלפים וכו'. כמה (טו) מהאחרונים חולקין על הרמ"א בזה, משום דברבנו יונתן, שפמנו מקור דין זה, מבאר להפך, דאין לו בצפון ודרום העיר כלום, ורק אם העיר אינה רחבה כמדת רחב תחומו, שרחב תחומו אחר מלוי הקרנות הוא ארבעה אלפים וארבע אמות כפ"ל, (יז) אז יש לו גם מחוץ לעיר מצפון ודרום עד כנגד רחב תחומו ולא יותר; ואם העיר גדולה, שרחבה יותר מרחב תחומו, אף שבעיר עצמה מטר ליתך בקלה¹⁴) אף כשהיא גדולה כאנטוכניא, מאחר שבארכה פלטה מדתה בחוץ לעיר, אבל מחוץ לעיר לצפון ודרום אין לו כלום. ועין בבאור הלכה מה שכתבנו בזה: (כא) לצפון ודרום. למעוטי (יח) אלה אמה ארוך שיש לו למערב העיר, דשם חושבין כללי עלמא רק כרחב שבתחומו, וכמו אלה הראשונים שהם לצד מזרח העיר שהם ברחב אמות ולא יותר, כן אלו: (כב) אף-על-פי שאין לו רחב כל-כך וכו'. רוצה לומר, דאם נחשב הרחב רק נגד מקום קניית הערוב לא יעלה כל-כך כמו עתה שחושבין רחב העיר וגם האלפים אמה שמשני הצדדין, אפלו הכי שרי: **ב** (כג) ברשות-היחיד. הינו (טז) מקום ששקף מחיצותיו: (כד) ואפלו עיר חרבה. הינו, שהיה בה דיורין ונחרבו ומחיצות (כ) החומה נשארו: (כה) הראויה לדיורין. רוצה לומר, אפלו אין בה דיורין אלא שהיא ראויה לרינה, דאם אינה ראויה לדור בה, כגון (כז) שנוצרו מחיצותיה א שהיא נמוכה הרבה וכיוצא בזה, אינה נחשבת כארבע אמות ומודדין האלפים ממקום הנחת הערוב: (כו) את פלה. דחשבין לה פלה כארבע אמות. וכל זה כשהיי מחיצות מקפופות לשם דינה, אכן אם לא היה רחב הקפה רק סאתים, (כז) אפלו אינה מקפפת לדינה נחשבת כארבע אמות, וכמבאר לעיל בסימן שצו סע"ף ב: **ג** (כז) לא עשה פלוס. שהרי (כט) בלא ערוב נמי יש לו מן העיר אלפים לכל רוח¹⁵) וכל העיר לו כארבע אמות: (כח) ואין מודדין. כך צריך לומר, והוא

מתוקת יותר מארבעה אלפים אמות, וכן כתב המגן-אברהם וכן הוא גס' מן דעת הפרישה וכן פתב התי"אדם. והנה אף דבאבן-העזר מחמיר בזה וסביבא לה דאין אומרין כל העיר כארבע אמות אלא-אם-כן שרחבה מכלעת נמי בתוך התחום, וכן פתב הפגני"ישע, לא העסקתים, דרבו האחרונים מהלך בזה וכו', וגם התמיד משה, אף דבתחלה רצה לומר גס-כן הכי מסבא, מכל מקום פתב גס-כן דברבנו יונתן לא משמע מן והסכים להלך, כמו שפתב המגן-אברהם (ויבאר-פרשן מ"רי באפ"ן זה, דאלו היה מכלע בתחומו הלא לא היה ראוי מתחלה לספק בזה). ובכפר היכי שלן בעיר, הלא למדת הרמ"א יש להלך בכל גוני: * ויש לו אלפים וכו'. עין משנה ברורה מה שכתבנו דכמה אחרונים תמהו על זה. ודע, דיש מאחרונים [אבן-העזר (הקמ"ס) והוספת-שבת] ובמקד"משה ובגד"ישע שהעמידו דברי הרמ"א להלכה, ורק שכתבו דזה נזקא אם העיר אין רחבה ארבעת אלפים וארבע אמות כמדת רחב תחומו, דכיון שהעיר מכלעת בתוך רחב תחומו, שוב נוהגין לו כנגד העיר אלפים העודין כיון שהעיר נחשבת רק כארבע אמות, אבל אם העיר רחבה ממדת תחומו [כן פתבו האבן-העזר ובגד"ישע, ובמקד"משה פתב אפלו אם היא שנה למדת תחומו], אף שהעיר עצמה מטר לו להלך בקלה על-גל-פנים גם לרחבה כיון שמדת ארוך תחומו פלה בסוף העיר, אבל מן הצדדין אין לו אז כלום, עין שם. והנה אף דעקר השניא שהקשה המגן אברהם וסיעתו דברבנו יונתן מבאר להפך אינו קשיא כל-כך, דיש לומר פתב דהרמ"א פתב מן מדעת עצמו, ואף דמלשונו בודרי"משה משמע דכתב לו לרעת רבנו יונתן, בעל-פרשן צריך לומר דלהלכה פתב מן ולא לדעתו, ושם פתב בלשון אפסר וכאן הכריע מן להלכה ומה שנתשם ברמ"א רבנו יונתן, דיע שיהא רק מפורשים ולא מרמ"א גופא, כמו שיראה הרואה בשלחן-ערוך הראשונים], אכן לדינא מאחר שברבנו יונתן פתב להקדיא להחמיר, קשה להקל בזה, וכמו שכתבו המגן-אברהם ואלה רביה, וגם הגר"א עין גס-כן לעין במגן אברהם, וכן פסק התי"אדם ודעת העיר האבן-העזר שהאר"ך לזכר דעת הרמ"א. ומה שכתבו הפגני"ישע והתמיד משה העיר נזקדין דעת הרמ"א, דסביבא לה דמאי נפקא-מנה רחב מאדן ויכשו שבארך העיר נוהגין לו אלה לצד מערב מישו העיר נחשבת רק כארבע אמות הוא הדין ברחב כיון שהעיר כארבע אמות אס-כן יש לו משני הצדדין אלפים, אין הכרח בזה לדחות דעת המגן אברהם וסיעתו שכתבו פקשטיות משמעות ר"י דיש נפקא-מנה בין ארוך לרחב, והשעם פשוט, דלענין מדתו לצד מערב סבא הוא שפירן שנתן ערובו למרחב העיר אלה אמה ומדינת תחומו דרך העיר הוא, אס-כן מאחר שחושבין לו כל העיר כארבע אמות ושאר לו עד אלה למערב, אבל לענין הצדדין, שאין לו צדך כלל להלך דרך העיר לשם, אטו מפני שנמצא עיר או כפר מכלע בתוך תחומו ונרחב מדת תחומו; ואדרבה, מוספד דגמלשך מדת תחומו בשוה מן הצדדין ממקום שביתתו אף כנגד העיר, וכן לענין הלוך בעיר גופא מקלילן דנחשבת לו כארבע אמות אף שרחבה עוד יותר ממדת תחומו אבל לענין הצדדין לא ינרחב תחומו כלל, וכעין זה פתב התי"אדם; אכן מאחר שיצא מפני הרמ"א להקל, ודעת האבן-העזר ובגד"ישע והתמיד משה מן, הפקל בשעת הדחק יש לו על מי לסמוך, מן נראה לעינות דעתו: * המניית ערובו וכו'. מ"רי שהוא שוכת במקום אחר אלא ששם הניח ערובו: * ואפלו עיר חרבה. ובמקרא איבא פלגתא בזה שמואל ורבי אלעזר, ופסק הרמב"ם להלך כרבי אלעזר, וכן פתב הרא"ש, ותיבין מן מדעת הר"ף מדלא הביא פלגתתם שמע מנה דסביבא לה להקל, עין שם, ולכן סתם המספר

שער הציון

(ז) דהלא רק לענין העיר עצמה הנשא אומרים תהא אבל לא לענין חוצה, וכפ"ל, וכן פתב התי"אדם: (טו) מגן-אברהם וש"א: (טז) מגן-אברהם ואלה רבה וכן פתב התי"אדם, וכנראה שהסכים גם הגר"א לזה, שישנו לענין מגן-אברהם: (יח) פרישה ותי"אדם. והמגן-אברהם סתם בזה, ומשמע כלכודת שוכת שאין לו צפון ודרום כלל בזה בכל גוני, כיון שעקר המדע מנח אזה האלה שלצד מזרח, אכן במחצית-השקל פתב ששם הוא מודד דלא גרע ערום שצו לעיר מלצד מערב: (יח) כל האחרונים בבאור דעת רבנו יונתן וכן העמיקו להלכה: (יט) אחרונים: (כ) רש"י: (כא) רש"י: (כב) מן מוכח ברמב"ם בפרק ז מהלכות ערוכין הלכה ד: (ג) רש"י:

הַלְבוּת עֲרוּבֵי תְּחוּמֵינֵי סִימָן תַּח

בִּיאורִים וּמוֹסָפִים

[משנ"ב ס"ק כ]

אָף שֶׁעֵיר עֲצָמָה מְרַחֵק לִילֵף בְּכֹלָהּ¹⁴.

גם כאן יש לישר את הקו, ונשכר במידת רוחב העיר כנגד כל התחום. והוסיף, שמ"מ אם לא היה הכפר המובלע עומד כנגד העיר אלא כנגד תוספת הקרנות, אין מבליעים אותו כלל, שלא נאמר דין הבלעה אלא במקום עיקר המדידה שהוא כנגד העיר עצמה. אמנם באופן שעומד הכפר כנגד הקרפף הניתן לעיר, הסיק שם שעיבור העיר נדון כעיר עצמה, ומבליעים את הכפר שכנגדה.

[משנ"ב ס"ק כג]

הֵינּוּ מְקוּם שֶׁמִּקְרָף מְחִיצוֹת¹⁶.

16 ראה בשעה"צ לעיל (ס"ק יג), שצידד שאף עיר שאינה מתוקנת במחיצות חשובה כד' אמות אם הניח בה עירובו. וכן כתב החזו"א (א"ח סי' קי ס"ק ז), שלהלכה אין הברל בין עיר המוקפת מחיצות לבין עיר שאינה מוקפת, ובכל אופן שיש לה דין עיר, גם אם היא חריבה ואין בה כיום דיורים, הנותן בה את עירובו נחשבת על ידי זה כולה כד' אמות, ומהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה לכל רוח. והוסיף, שיתכן שכשיש לעיר חומה, מועילה החומה להחשיבה כד' אמות גם אם חרבו מחיצות הבתים שבה, כיון שיש לה שם עיר מצד החומה שלה.

[משנ"ב ס"ק כז]

שֶׁהָרִי בְּלֹא עֲרוּב נִמְיָ יֵשׁ לוֹ מִן הָעִיר אֲלֵפִים לְכָל רוּחַ¹⁷.

17 והחידוש בדין זה, כתב הבני ציון (ס"ק ו) שאין אומרים שכשהניח עירוב בתוך העיר הסתלק משביתת כלל העיר, ושוב אין מודדים לו אלפיים מקצה העיר אלא רק ממקום הנחת העירוב, ואפילו אם כלו האלפיים בתוך העיר לא תהיה לו רשות ללכת אלא עד שם ותו לא, התחדש כאן שלא הפסיד את שביתת אנשי עירו.

14 והחזו"א כתב (א"ח סי' קי ס"ק יד ד"ה ולדינא נראה) שדוקא בעיר שלן בה נאמר הדין שמהלך את כולה גם אם היא רחבה ממידת תחומו, אבל בעיר המובלעת בתחומו, אם רחבה יותר ממידת התחום אינו מהלך בה אלא כנגד תחומו. ומה שאמרו שדיא כד' אמות, היינו לענין מידת תחומו הנמשך אחרי העיר, שלגבי זה נחשבת העיר כאילו היא ד' אמות, ולא לענין צידי העיר.

[משנ"ב ס"ק כא]

דָּשֵׁם חוֹשְׁבֵינֵי לְכָלֵי עֲלָמָא רַק בְּרַחֲבֵי שְׁבִיתָתָא¹⁵.

15 ואם כנגד עירו שהיא מקום שביתתו, היה לצד מזרח כפר המובלע בתוך התחום שדינו כד' אמות, ומוסיף על התחום דרך משל ה' מאות אמה, כתב בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת א"ח סי' ג) שאותן ה' מאות אמה אין מרחיבים אותן עד כנגד אלפיים אמה לצפון ולדרום של העיר, אלא נותנים להם אלפיים אמה לצפון ולדרום רק כנגד הכפר. ונמצא שאם למשל היה רוחב העיר מצפון לדרום אלף אמה, ושטחה עם תחומה חמשת אלפים אמה, לא יוכל ללכת בהם אלא עד סוף אלפיים למזרחה, אבל משם ואילך באותן החמש מאות הנוספות שזוכה מכח הכפר המובלע בה, אין נותנים לו אלא אלפיים בלבד משני צידי הכפר, ואם היה הכפר דרך משל רחב ה' מאות אמה, יוכל ללכת מצפון לדרום רק בשטח של ארבעת אלפים וחמש מאות אמה.

מאידך, החזו"א כתב (א"ח סי' קי ס"ק יד) שמדברי השו"ע לעיל (סי' שצט סי"ח) מוכח שלעולם יש ליתן מידת תחום ביזור, ולכן